

tekenen, handvaardigheid, textiele vormgeving

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 3.21, 3.24 en 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 3.21 t/m 3.25 van het Uitvoeringsbesluit WVO 2020 van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*
Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Sobere harmonie

1 maximumscore 3

drie van de volgende:

- rondbogen
- koepelgewelf
- (Korinthische / Ionische) zuilen
- pilasters
- sierlijsten / kroonlijsten
- fries
- timpanen

per juist antwoord

1

2 maximumscore 3

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- Het ontwerp op figuur 1a bestaat uit een combinatie / stapeling van driedimensionale geometrische vormen, zoals een kubus met daarop een cilinder en een (iets aangesneden) halve bol. 1
- regelmatige maatverhoudingen (twee van de volgende): 2
 - De hoogte van de sacristie is opgebouwd uit drie gelijke delen (onderste deel tot aan de pendentieven / pendentieven tot aanzet koepel / koepel).
 - De sacristie is symmetrisch.
 - De muren zijn even groot als het vloerplan (een exacte kubus).
 - De koepel is verdeeld in (twaalf) gelijke segmenten.
 - De hoogte van de boogvorm (middendeel) is gelijk aan de hoogte van de koepel.
 - De koepel bevat twaalf ronde ramen op gelijke afstand van elkaar.
 - Er zijn drie gelijkmatige (boog)ramen (zichtbaar in de dwarsdoorsnede).
 - De apsis is verdeeld in drie gelijke delen.
 - De vormen / bouwelementen worden in regelmatige aantallen (twee, drie of twaalf) herhaald.

Opmerking

Per juist antwoord 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

3 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Hij wijst naar het werk dat gedaan moet worden / maakt een gebiedend gebaar.
- Hij ontvangt het schaalmodel van de kerk / krijgt een schaalmodel van de kerk aangeboden.
- Hij heeft een buidel (met geld) aan zijn riem.
- Hij staat rechtop, terwijl de architect knielt en/of de beeldhouwer (eerbiedig) gebogen naar voren stapt.

per juist antwoord

1

4 maximumscore 2

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:

- De renaissance-architect was verantwoordelijk voor het ontwerp (en was in mindere mate betrokken bij de werkzaamheden) / stelt zich op als ondernemer / heeft een zakelijke relatie met zijn mecenas (Cosimo). 1
- Dat blijkt uit de nadruk die in de voorstelling wordt gelegd op het aanbieden van het schaalmodel door de architect (Brunelleschi) aan de opdrachtgever (Cosimo) en niet op de werkzaamheden aan de kerk (op de achtergrond). 1

5 maximumscore 1

een van de volgende:

- In de renaissance komt het humanisme op: kunstenaars gaan klassieke bronnen bestuderen / ontwikkelen zich tot geleerden (wat bijdraagt aan hun sociale status).
- In de renaissance willen de verschillende (adellijke) hoven zich onderscheiden door middel van kunst: sommige kunstenaars krijgen een belangrijke positie aan het hof (wat verder bijdraagt aan hun sociale status).
- In de renaissance neemt het aantal rijke/vooraanstaande burgers en/of families toe (zoals de De' Medici): zij werden mecenasen / gaven kunstenaars individuele opdrachten (wat bijdroeg aan de bekendheid en status van kunstenaars).
- Schrijvers zoals (kunsthistoricus / kunstenaarsbiograaf) Vasari droegen met hun geschriften bij aan de bekendheid van kunstenaars / roemden de veelzijdigheid van sommige kunstenaars (wat bijdroeg aan hun bekendheid en status).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

6 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Het gebouw heeft hoge wanden (zoals bij een burcht / vesting).
- De wanden zijn relatief gesloten / bestaan uit (deels) ononderbroken muurvlakken.
- De nieuwbouw vormt (gezien vanaf het voorplein) een wand die de abdij lijkt af te sluiten van de buitenwereld.
- De entree wordt niet benadrukt / bevindt zich aan de zijkant (ligt bij aankomst niet in het zicht).
- In de wanden zitten weinig / kleine / smalle ramen.

per juist antwoord

1

7 maximumscore 3

drie van de volgende:

- (ontbreken decoratie) De muren en het plafond zijn kaal / bevatten geen decoraties.
- (geometrie) De ruimte bestaat uit strakke / geometrische vormen (kubus, balk, vierkanten).
- (kleur) De nieuwbouw heeft een overwegend witte / lichtgrijze kleur.
- (functionalisme) De constructie van plafond en muur is zichtbaar / helder (form follows function).
- (licht, lucht, ruimte) Er valt veel daglicht (vanaf verschillende kanten) de ruimte in en/of er is sprake van een grote open ruimte.
- (richtingen) Horizontale en verticale richtingen worden benadrukt en/of het streven naar evenwicht tussen horizontale en verticale richtingen.
- (muurvlakken) De (buitenste) muurvlakken zijn gesloten.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (ruimtelijkheid) De blokjes zijn driedimensionaal, wat het visualiseren van ruimtes makkelijker maakt / waardoor je het ontwerp van alle kanten kunt bekijken.
- (verhoudingen) De blokjes maken de juiste (maat)verhoudingen direct zichtbaar (maten hoefden niet meer uitgerekend te worden).
- (flexibel) Met blokjes kun je snel / eenvoudig een andere vorm onderzoeken / experimenteren / variëren.
- (toeval) Het werken met blokjes geeft ruimte aan het toeval / staat onverwachte vormen makkelijker toe.
- (model) Met blokjes kun je snel / eenvoudig een maquette / model maken.

per juist antwoord

1

9 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De sobere / gedempte kleuren zoals de (licht)grijze muren en het bruine plafond bieden rust.
- De strenge symmetrie draagt bij aan rust in de ruimte.
- Het ontbreken van decoratie voorkomt afleiding.
- De evenwichtige meetkundige verhoudingen / de verhoudingen volgens het 'plastische getal', zoals de opening in de wand die vier keer zo groot is als het raam, zorgen voor orde en regelmaat / dragen bij aan rust.
- De herhaling van / regelmaat in vormen geeft rust in de ruimte.
- De nadruk op lichtval / het sturen van invallend licht door kleine ramen (lichtbeuk) roept een spirituele sfeer op / draagt bij aan (innerlijke) rust.

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- een argument voor de stelling waaruit begrip van het citaat blijkt. 1
- een juist aspect van de meubels uit afbeelding 7 en/of 8 als toelichting. 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- De banken op afbeelding 7 zijn van hard materiaal / zijn niet bekleed / hebben (alleen) een rechte rugleuning. Een lichamenlijk belang zoals zitcomfort wordt hiermee opgeofferd.
- De banken op afbeelding 7 zijn allemaal hetzelfde / zijn eenvoudig / uniform vormgegeven. Een persoonlijk belang zoals individuele smaak wordt hiermee opgeofferd.

11 maximumscore 1

een van de volgende:

- Beide architecten maakten gebruik van een (vast) maatsysteem van verhoudingen (Brunelleschi de klassieke verhoudingen / de gulden snede, Van der Laan zijn eigen 'plastische getal').
- Beide architecten legden in hun ontwerpen de nadruk op de verhoudingen tussen de (geometrische) bouwvolumes / lijnen en vlakken.
- Bij beide architecten zijn decoraties ondergeschikt aan de helderheid van de indeling (bij Van der Laan zijn decoraties zelfs vrijwel afwezig).

Menselijk / dierlijk

12 maximumscore 4

vier van de volgende:

- De verhoudingen zijn juist, zoals blijkt uit de kop met brede manen / de relatief korte snuit / de lange staart.
- De weergave van de anatomie is correct, zoals blijkt uit de grote spieren en de ribben.
- De textuur is precies weergegeven, zoals blijkt uit de vacht die bij het lichaam kort is / de manen die in lokken zijn weergegeven.
- De natuurgetrouwe beweging, zoals blijkt uit de dreigende manier van lopen / de bewegelijke stand van de poten / de suggestie van beweging in de staart.
- De (opvallende) details die zo kenmerkend zijn voor de leeuw, zoals de opengesperde bek.

per juist antwoord

1

Opmerking

Alleen als aspect en voorbeeld beide juist zijn, 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (mythologie) Met de combinatie van mens en dier konden (ook) mythologische onderwerpen / figuren weergegeven worden.
- (mensfiguur) In het genre van Frémiet wordt (ook) een mens weergegeven. Mensfiguren stonden hoger in de hiërarchische orde dan dierfiguren.
- (complex) De combinatie van mens en dier (in gevecht) is qua compositie / verhoudingen en/of suggestie van beweging complex / moeilijker om te maken dan één figuur.
- (verhaal) Met het onderwerp 'de strijd tussen mens en dier' voegt Frémiet een verhalend element / meer betekenis toe en dat vraagt om wat (meer) creativiteit / vindingrijkheid van de kunstenaar.
- (verbeeldingskracht) Frémiet kan 'de strijd tussen mens en dier' niet (uitsluitend) op basis van de eigen waarneming ontwerpen. Dit vraagt om meer verbeeldingskracht (meer dan het uitbeelden van een enkel dier) van de kunstenaar.

per juist antwoord

1

14 maximumscore 1

een van de volgende:

- Het oordeel van de jury was toonaangevend / sloot aan bij de heersende norm voor kunst / stond garant voor de kwaliteit van het werk en gaf de kunstenaar status.
- De tentoonstellingen van de Salon trokken veel publiek en konden dus opdrachten / klanten opleveren / de naamsbekendheid van de kunstenaar vergroten.

15 maximumscore 2

• formaat (een van de volgende):

1

- Het beeld is uitgevoerd op ware grootte / mensgrootte, waardoor de bezoeker zich goed kan inleven / zich geconfronteerd ziet met de eigen kwetsbaarheid.
- De gorilla bevindt zich (door de hoge sokkel) boven ooghoogte van de bezoeker, die zich hierdoor nietig kan voelen / geïmponeerd raakt.

• compositie (een van de volgende):

1

- De dynamiek / verschillende richtingen in de compositie dagen de bezoeker uit om rondom het beeld te lopen, om het geheel te kunnen zien.
- De dynamische compositie werkt spanning verhogend (alsof de bezoeker getuige is van de scène).

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

16 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:

- exotisme / escapisme 1
- De gorilla is een exotisch dier en past bij het (romantisch) verlangen naar een onbekende wereld / om te vluchten uit de dagelijkse werkelijkheid. 1

of

- verheugd gevoelsleven 1
- De heftige strijd tussen de vrouw en de gorilla en/of de extreme emoties die te zien zijn bij de vrouw en de gorilla, passen bij het verlangen / ervaren van een sterk gevoelsleven in de romantiek. 1

of

- overweldigende / wilde natuur 1
- De gorilla wordt weergegeven als een wild dier / als een gevaar voor de mens en dat past bij de nadruk die in de romantiek gelegd wordt op kwetsbaarheid van de mens tegenover de grootsheid / kracht van de natuur. 1

17 maximumscore 2

twee van de volgende:

- De mandril valt op door de bijzondere / felle / zuivere kleuren, zoals het blauw / geel in de vacht en de roze snuit en dat past bij de belangstelling van expressionisten voor sterke kleurcontrasten.
- De mandril heeft opvallende proporties, zoals een grote / forse kop / een groot kort lijf / kleine klauwen en dat past bij de belangstelling van expressionisten voor vervormingen / uitvergrotingen.
- De mandril heeft een sterke grimas / een masker dat / mimiek die lijkt op (menselijke) emotie (boos, chagrijnig) en het gevoelsleven is een belangrijk onderwerp voor de expressionisten.
- De mandril is een wild / primitief dier en/of exotisch dier en dat past bij de belangstelling van expressionisten voor het onbekende / vreemde leven ver van de westerse cultuur.

per juist antwoord 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18 maximumscore 2

twee van de volgende:

- (hanteringswijze) dynamische penseelvoering / vegen, strepen, toetsen in verschillende richtingen
- (hanteringswijze) handschrift van de schilder is te zien / driftige, ruwe penseelvoering
- (hanteringswijze / materiaalgebruik) De olieverf is direct opgebracht / er is over nog natte verf heen geschilderd (schetsmatig).
- (kleur) sterke kleurcontrasten / (deels) onnatuurlijk kleurgebruik (paars, geel en blauw in de vacht) / kleur onvermengd opgebracht of op het doek gemengd

per juist antwoord

1

19 maximumscore 2

Een juist antwoord bestaat uit:

- een interpretatie van het schilderij als zelfportret / als persoonlijke uiting van de schilder aan de hand van het citaat van Kokoschka. 1
- een relatie tussen de interpretatie 'vrijheid teruggegeven' uit het citaat van Boijmans en de ingreep die de kunstenaar deed in de voorstelling van het schilderij (de mandril bevrijden of in een natuurlijke omgeving plaatsen). 1

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Kokoschka vergeleek de mandril met zichzelf, zag hem bijna als zijn spiegelbeeld. Hij lijkt de mandril (en dus zichzelf) te willen bevrijden, want hij schilderde George niet in een kooi in de dierentuin maar in de exotische natuur, in vrijheid (weg van mensen).

20 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Enerzijds oogt de orang-oetan tragisch, want hij staat (voorzien van feestattributen) op een sokkel tentoongesteld / te kijk / 'voor aap', alsof hij een kunstje uit moet voeren. 1
- Anderzijds oogt hij komisch, vanwege de absurde combinatie van een naakte aap met feestattributen (aap als mens) en/of vanwege de clowneske blik / de afwijkende proporties (dikke buik, klein geslacht). 1

Opmerking

Alleen als het tragische, respectievelijk komische met een voorbeeld wordt beschreven steeds 1 scorepunt toekennen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- In Klibansky's visie is hoge kunst (high art) gelijk aan lage kunst (low art) / gaan kunst en commercie samen: een gesigneerd petje in oplage verkopen is commercieel / werkt als merchandise / Klibansky zet zichzelf hiermee (met zijn naam op de pet) als merk in de markt. 1
- Klibansky's antwoord op de kritiek uit de kunstwereld: de naam 'Picasso' symboliseert 'de grote, gevestigde kunstenaar' en die naam heeft Klibansky doorgestreept en vervangen door zijn eigen naam. Hiermee laat Klibansky zien dat hij belangrijker en/of net zo belangrijk is als Picasso en/of laat hij zien dat de hedendaagse kunstenaar op zijn manier te werk gaat en/of houdt hij de kunstwereld een spiegel voor door Picasso ook als 'merk' neer te zetten. 1

22 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste argumenten zijn:

- kunstenaar (twee van de volgende): 2
 - Zijn kunstwerken hebben betekenis (zoals in *Birthday Suit*), wat getuigt van creativiteit.
 - In zijn kunstwerken komen nieuwe en traditionele technieken samen (3D-printen, brons gieten). Dit getuigt van een innovatieve houding, wat past bij kunstenaars.
 - Het feit dat zijn werk wordt gemaakt door een team assistenten doet niets af aan zijn kunstenaarschap; hij is (door het aanleveren van ideeën) een conceptuele kunstenaar / een hedendaagse kunstenaar (in de lijn van Jeff Koons en Damien Hirst).
 - Zijn kunstwerken (zoals *Birthday Suit*) zijn esthetisch en/of knap gemaakt, en tonen hiermee Klibansky's gevoel voor esthetiek / ontwerptalent.
 - Hij maakt objecten / laat objecten maken en presenteert deze als kunst.
- zakenman (twee van de volgende): 2
 - Klibansky zet zijn werk (en zichzelf) vooral als merk in de markt (bijvoorbeeld via zijn webshop met artikelen voor de verkoop). Hieruit spreekt een commerciële instelling (hij lijkt commercieel succes belangrijker te vinden dan artistieke vernieuwing).
 - Klibansky speelt in op trends in de markt. Hieruit spreekt een commerciële instelling (hij lijkt commercieel succes belangrijker te vinden dan artistiekheid / het kunstzinnige).
 - Klibansky besteedt veel aandacht aan netwerken / marketing.

Opmerkingen

Per juist argument 1 scorepunt toekennen.

Als de kandidaat een juist argument geeft voor 'kunstenaar' en een juist argument voor 'zakenman' mogen ook scorepunten worden toegekend tot maximumscore 2.

Andy en Alice

23 maximumscore 2

- vormgeving (een van de volgende): 1
 - (formaat) De fotostrip / het langgerekte en/of rechthoekige formaat van de foto (is het resultaat van de automatische camera).
 - (driedeling) De driedeling / ritmische herhaling / het patroonmatige karakter van de foto (is ongebruikelijk bij een zelfportret).
 - (onvolmaakt) De foto is technisch niet volmaakt / is onscherp en/of is overbelicht (is het resultaat van drie afzonderlijke flitsen).
 - (techniek) Het werk is gemaakt door een machine / is een foto gemaakt door een (vol)automatisch apparaat (in een photobooth) en niet door een mens.
- voorstelling (een van de volgende): 1
 - (stapeling) Het zelfportret van Warhol bestaat in feite uit drie zelfportretten.
 - (emotie) De emotieloze / neutrale uitdrukking van Warhol (is kenmerkend voor een standaard pasfoto).
 - (stand) De drie standen van het hoofd (een driekwart-aanzicht, een zijaanzicht en een vooraanzicht) zijn ongebruikelijk voor één zelfportret.
 - (pose) De houding is niet/nauwelijks geposeerd / stand van het hoofd lijkt toeval.

24 maximumscore 1

Het antwoord moet de volgende strekking hebben:
 Popartkunstenaars maken onpersoonlijke / seriematige kunst, waarbij gevoelsuitdrukking / het persoonlijke handschrift van de kunstenaar niet of nauwelijks een rol speelt. Voor abstract-expressionisten is kunst juist de uitdrukking van een (unieke) persoonlijke/individuele emotie, waarbij het handschrift / de toets / het schildersgebaar juist heel belangrijk is.

25 maximumscore 2

- machinaal (een van de volgende): 1
 - De werken/voorstellingen lijken te zijn gekopieerd. / Het seriematige karakter doet denken aan lopende band werk.
 - Het ontbreken van een zichtbare toets duidt / de grote kleurvlakken duiden op vlakdruk.
- handgemaakt (een van de volgende): 1
 - De kleurvlakken zijn niet egaal / De kleurvlakken tonen nuanceverschillen (zoals in de randen van het rode vlak).
 - Er zijn kleine onregelmatigheden te zien, zoals onzuiverheden in overlappende kleurvlakken en/of in ongelijke / scheve kadrering.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

26 maximumscore 2

Een juist antwoord bestaat uit:

- een juist kunsthistorisch voorbeeld 1
- en de uitleg van een bedrijfsmatige aanpak waarbij leerlingen /
gezellen / medewerkers (een deel van) de kunstproductie uitvoeren 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- In de late middeleeuwen / renaissance bestonden werkplaatsen van meesters en gezellen, waarbij de gezellen delen van het werk van de kunstenaar maakten.
- In de zeventiende eeuw werkte in het atelier van de meester (bijvoorbeeld Rubens of Rembrandt) leerlingen die delen schilderden van kunstwerken die onder de naam van de meester verkocht werden.
- In de tweede helft van de negentiende eeuw ontstond de arts-and-craftsbeweging, waarin kunstenaars samenwerkten bij het vervaardigen van veelal handgemaakte (kunst)werken (in de geest van de middeleeuwse werkplaats).
- Eind negentiende / begin twintigste eeuw ontstond de stroming Jugendstil / Art Nouveau / Wiener Secession (Wiener Werkstätte) waarin kunstenaars elk afzonderlijk delen van de (soms handgemaakte) productie van kunstwerken op zich namen.
- In de jaren twintig van de twintigste eeuw werd in de kunstopleiding Bauhaus samenwerking tussen kunst en ambacht / tussen de verschillende disciplines nagestreefd, met als doel om (net als in de middeleeuwse werkplaats) gezamenlijk tot een eindproduct (het gebouw) te komen.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

27 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Een polaroidcamera geeft meteen de foto / afdruk. Warhol kon hiermee snel / direct momentopnames maken en/of snelle voorstudies/schetsen maken.
- Door de overbelichting op de polaroidfoto ontstaat er een plat en schematisch beeld. Dit past bij de stijl waarin Warhol werkt / bij de voorkeur van Warhol voor het maken van zeefdrukken (zoals afbeelding 18).
- De polaroidfoto is de uitkomst van een mechanisch proces dat weinig (technische) bewerking / 'handschrift' van de kunstenaar toelaat. Dit paste bij Warhols streven kunst te maken die anoniem was / door iedereen gemaakt had kunnen zijn.
- Voor een polaroidfoto volstaat een eenvoudige techniek, je kunt als fotograaf het resultaat niet precies sturen. De toevallige special effects die ontstaan, zoals lichtvlekken en overbelichting, vindt Warhol juist interessant (want is het werk van de machine).

per juist antwoord

1

28 maximumscore 3

drie van de volgende:

- Het handschrift van de kunstenaar is te zien. / De schildertoets is zichtbaar. / Het schilderij is (vlot) schetsmatig geschilderd (de achtergrond is niet af).
- sterke kleurcontrasten zoals het blauw en roze in de gezichten en in de kleding
- de grillige, zwaar aangezette contour om de figuren
- vervormingen van gelaatstrekken/lichaamsdelen
- De figuren zijn in het kader gedrukt.
- de voorkeur voor bijzondere / veelal kwetsbare mensen (drag-queens)

per juist antwoord

1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

29 maximumscore 2

twee van de volgende:

- Zijn ogen zijn gesloten, waardoor hij zich lijkt af te sluiten voor zijn omgeving / de beschouwer (wil verdwijnen).
- Zijn bovenlichaam is ontbloot (en daarmee geeft hij zichzelf letterlijk en figuurlijk bloot).
- De bijna lege omgeving (de contouren van de bank zijn aangegeven met hele dunne lijnen) waarin de figuur lijkt te zweven.
- In het schilderij ligt de nadruk op imperfecties en/of ouderdom, zoals het litteken, de magere schouders of de rimpels.
- Het lichaam van Warhol is slechts gedeeltelijk ingekleurd, waardoor hij lijkt samen te vallen / op te lossen in de omgeving.
- De blauwe vlek achter de rug van Warhol lijkt wel op vleugels.

per juist antwoord

1

30 maximumscore 1

Een juist antwoord bevat een ontwikkeling binnen de kunstwereld vanaf 1970 tot nu met een koppeling naar de thematiek / de persoon van Alice Neel.

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Er komt meer aandacht voor persoonlijke verhalen / het individuele perspectief. Neel verwerkt in de portretten haar persoonlijke kijk op een ander (als schilder van zielen) (postmodernisme / neo-expressionisme).
- Er komt meer aandacht voor feminisme / het vrouwelijke perspectief in de kunst. Neel is een voorbeeld van een (feministische) vrouwelijke kunstenaar (en musea zoeken actief naar kunstenaars die tentoonstellingen kunnen verrijken / inclusiever maken).
- Er komt meer aandacht voor een eerlijke weergave van het leven, als reactie op de perfecte / oppervlakkige beelden die mensen in de media laten zien. Alice Neel maakte de werkelijkheid niet mooier, en benadrukte zelfs de persoonlijkheid van mensen en imperfecties (ongepolijste beelden als tegenreactie).
- Er komt meer aandacht voor engagement in de kunst. Neel is een voorbeeld van een geëngageerde kunstenaar door haar portretten van mensen die afwijken van de norm in de samenleving / afwijken van traditionele onderwerpen in de kunst (zoals drag-queens en arme mensen).

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 24 juni.

6 Bronvermeldingen

afbeelding 1	Interieur van de San Lorenzo, Florence, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3f/Basilica_di_San_Lorenzo%2C_looking_toward_the_altar.jpg
afbeelding 2	Brunelleschi, interieur Sagrestia Vecchia, San Lorenzo, Florence, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e4/Sagrestia_vecchia%2C_veduta_00.jpg
afbeelding 3	Giorgio Vasari, <i>Cosimo de oudere en Brunelleschi</i> , Palazzo Vecchio, Florence 1556-1558, https://artsandculture.google.com/asset/filippo-brunelleschi-and-lorenzo-ghiberti-present-to-cosimo-the-model-for-the-san-lorenzo-church/qwF5vy-W-XsGYA?ms=%7B%22x%22%3A0.4980617283950615%2C%22y%22%3A0.574594500824009%2C%22z%22%3A11%2C%22size%22%3A%7B%22width%22%3A0.4163333333333333%2C%22height%22%3A0.6943793911007026%7D%7D
afbeelding 4 en 5	Hans van der Laan, St. Benedictusberg Abdij, 1956-1968, foto Orsenigo Chemollo, https://divisare.com/projects/322166-dom-hans-van-der-laan-orsenigo_chemollo-the-st-benedictusberg-abbey
afbeelding 6	Hans van der Laan, St. Benedictusberg Abdij, 1956-1968, https://www.domusweb.it/content/dam/domusweb/it/architecture/2017/10/09/a-house-for-the-mind-explores-the-world-surrounding-the-philosophy-of-the-dutch-architect-monk-dom-hans-van-der-laan/domus-a-house-for-the-mind-12.jpg.foto.rmedium.jpg
afbeelding 7	Hans van der Laan, St. Benedictusberg Abdij, 1956-1968, https://domhansvanderlaan.nl/theory-practice/practice/abbey-st-benedictusberg/explore/
afbeelding 8	Hans van der Laan, St. Benedictusberg Abdij, 1956-1968, https://domhansvanderlaan.nl/theory-practice/practice/abbey-st-benedictusberg/explore/
afbeelding 9	Antoine Louis Barye, <i>Le lion qui marche</i> , 1847, https://www.anticstore.art/90835P
afbeelding 10	Emmanuel Frémiet, <i>Gorille enlevant une femme</i> , 1887 (vrijstaand geplaatst), https://29.media.tumblr.com/tumblr_kq8owz3MFf1qztui5o1_500.jpg
afbeelding 11	Emmanuel Frémiet, <i>Gorille enlevant une femme</i> , 1887, https://fr.wikipedia.org/wikw/gorille_enlevant_une-femme (vrijstaand geplaatst)
afbeelding 12	Emmanuel Frémiet, <i>Gorille enlevant une femme</i> , 1887, https://museedartsdenantes.nantesmetropole.fr/home/au-cur-du-musee/les-collections/le-19e-siecle/quelques-incontournables/emmanuel-fremiet.html

afbeelding 13	Oskar Kokoschka, <i>De mandril</i> , 1926, https://www.boijmans.nl/collectie/kunstwerken/3616/de-mandril
afbeelding 14	foto van een mandril, https://ro.wikipedia.org/wiki/Mandril#/media/Fi%C8%99ier:Mandrill_at_Las_Aguilas_Jungle_Park.JPG
afbeelding 15 en 16	Joseph Klibansky, <i>Birthday Suit</i> , 2019, https://josephklibansky.com/artworks/birthday-suit-bronze
afbeelding 17	Andy Warhol, <i>Self Portrait</i> , 1964 (groen) https://www.e-flux.com/announcements/405053/andy-warholbecoming-andy-warhol/ Andy Warhol, <i>Self Portrait</i> , 1964 (rood), https://www.nrc.nl/nieuws/2007/02/22/warhol-was-de-eerste-die-uitgaan-als-kunst-zag-11279856-a994157 Andy Warhol, <i>Self Portrait</i> , 1964 (grijs), https://www.artic.edu/articles/772/13-things-you-might-not-know-about-andy-warhol
afbeelding 18	Andy Warhol, <i>Jackie Curtis</i> , 1974, polaroid prints, https://www.icp.org/browse/archive/objects/jackie-curtis
afbeelding 19	Andy Warhol, <i>Jackie Curtis</i> , 1974, polaroid prints, https://www.museum.ucsb.edu/news/feature/1080
afbeelding 20	Alice Neel, <i>Jackie Curtis and Ritta Redd</i> , 1970, https://artslife.com/2021/01/22/guggenheim-museum-di-bilbao-il-programma-espositivo-2021/
afbeelding 21	Alice Neel, <i>Andy Warhol</i> , 1970, https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/alice-neel-1900-1984-eeen-van-de-grootste-portrettisten-van-de-eeuw-schilderde-mensen-zoals-ze-waren-naakt-raw-en-radicaal~b3f40330
figuur 1	Tekeningen van de Sagrestia Vecchia, San Lorenzo, Florence, https://www.geometriefluide.com/downloads/file/Pianta-spaccato-sacrestia-vecchia-s-lorenzo.png
figuur 2	Bovenaanzicht van abdij Sint Benedictusberg in Mamelis, http://www.postalesinventadas.com/2012/08/abdij-st.html
figuur 3	Benedictijner monnik, foto Jeroen Verrecht, https://domhansvanderlaan.nl/wp-content/uploads/2019/03/VAALS_jeroenverrecht_0862-768x1101.jpg
figuur 4	Het blokkensysteem van Hans van der Laan, https://socks-studio.com/img/blog/plastic-number-00-featured.jpg
figuur 5	still uit <i>Gorille enlevant une femme</i> , https://www.youtube.com/watch?v=s6tuE_hi1zl
figuur 6	https://josephklibansky.com/shop/product/klibansky-x-picasso-cap
figuur 7	Jackson Pollock in zijn atelier, https://www.artphotonlimited.com/nl/themas/geschiedenis-en-persoonlijkheden/kunstenaars/foto/life-archives/kunstenaar-jackson-pollock
figuur 8	Andy Warhol, <i>Self-portrait</i> , 1964, https://warholfoundation.org/warhol/
figuur 9	Andy Warhol, <i>Self-portrait</i> , 1973, https://warholfoundation.org/warhol/

Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling heeft ernaar gestreefd de auteursrechten op hier gebruikt materiaal te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Wie desondanks meent zekere rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Cito.